

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΔΕΛΤΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

#17

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΕΥΡΩ
Η ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΗ ΝΕΑ ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ
ΚΙΝΕΙΤΑΙ Η ΕΕ ΟΛΟ ΚΑΙ (ΑΚΡΟ)ΔΕΞΙΟΤΕΡΑ;
BREXIT: ΣΕ ΑΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΤΑ ΝΕΡΑ
Η ΓΑΛΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡΟΝ ΣΕ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Ομάδα Μελέτης Ευρωπαϊκών Εξελίξεων
Συντονιστής Δελτίου: Γιώργος Καπόπουλος
Σχόλια και παρατηρήσεις μπορούν να αποστέλλονται
στο info@enainstitute.org

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα σύνταξης

03

Είκοσι χρόνια ευρώ

04

Η αμφιλεγόμενη νέα γαλλογερμανική Συνθήκη

08

Κινείται η ΕΕ όλο και (ακρο)δεξιότερα;

10

Brexit: Σε αχαρτογράφητα νερά

12

Η Γαλλία του Μακρόν σε διαβούλευση

14

ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΟΥ ΕΝΑ

Με το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, το Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ επιλέγει να πάρει μέρος στον δημόσιο, συχνά συγκρουσιακό, διάλογο γύρω από τα ευρωπαϊκά πράγματα.

Το Δελτίο εστιάζει σε θέματα που παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον στην τρέχουσα συγκυρία, συγχρόνως όμως η εξέλιξή τους αναμένεται να επηρεάσει μεσομακροπρόθεσμα το μέλλον της Ευρώπης. Εκδίδεται μηνιαία, στο πλαίσιο της ευρύτερης δραστηριότητας του Ινστιτούτου.

Στη βάση των αρχών της Ιδρυτικής Διακήρυξης του ΕΝΑ, το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων δεν θα στέκεται πολιτικά και κοινωνικά ουδέτερο απέναντι στα γεγονότα, αλλά θα αναζητεί πειστικές απαντήσεις, σε προοδευτική κατεύθυνση, στις ποικίλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα το ευρωπαϊκό εγχείρημα.

Το αφετηριακό ερώτημα στο οποίο το Δελτίο επιχειρεί να απαντήσει δεν είναι το συχνά διατυπούμενο «περισσότερη ή λιγότερη Ευρώπη;» αλλά το «ποια Ευρώπη θέλουμε;» και το πώς αυτή μπορεί να οικοδομηθεί.

Η οικονομική κρίση λειτούργησε ως καταλύτης, επιταχύνοντας την προϊούσα απομάκρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις ιδρυτικές αξίες και αρχές της, από το θεσμικό και κοινωνικό δημοκρατικό της κερκτημένο. Η κυριαρχία μιας τεχνοκρατικά οριζόμενης πολιτικής και οικονομικής ορθοδοξίας απογυμνώνει το ευρωπαϊκό θεσμικό οικοδόμημα από τις δημοκρατικές του λειτουργίες, θέτοντας εκ νέου, με πειστικό τρόπο, το ερώτημα της δημοκρατικής νομιμοποίησης των οργάνων και των αποφάσεων της ΕΕ και της κοινωνικής γείωσης των πολιτικών της. Παράλληλα, με το ξέσπασμα και της προσφυγικής κρίσης, οι αξίες του ανθρωπισμού, της αλληλεγγύης, της ανεκτικότητας και του πλουραλισμού, που λειτούργησαν στο παρελθόν προωθητικά για τη συνάντηση των λαών της Ευρώπης σε μια προοδευτική κατεύθυνση, τίθενται πλέον υπό αμφισβήτηση.

Οι ιδέες και οι απόψεις που διατυπώνονται συναφώς είναι πολλές. Οι απαντήσεις που επεξεργάζονται οι ευρωπαϊκές ελίτ μοιάζουν ωστόσο να αδυνατούν να προσεγγίσουν το κρίσιμο ερώτημα: **Πώς σκεφτόμαστε σήμερα (για) την Ευρώπη του αύριο; Την Ευρώπη που θα ισχυροποιήσει τα δημοκρατικά της αντανακλαστικά, θα ανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών, θα προτάξει τον κοινωνικό της χαρακτήρα και θα αποκρούσει αποτελεσματικά τη διχαστική ρητορεία της ακροδεξιάς απειλής;**

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η συμπλήρωση 20 ετών ζωής για το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, οι συμβολισμοί της Συνθήκης του Άαχεν, η ακροδεξιά απειλή ενόψει ευρωεκλογών, τα δεδομένα γύρω από το γρίφο του Brexit και οι εξελίξεις στη Γαλλία περιλαμβάνονται στην ύλη του Δελτίου Ευρωπαϊκών Εξελίξεων #17.

Ευρωζώνη, ορατότητα μηδέν και διακριτικοί πανηγυρισμοί για την εικοστή επέτειο του ευρώ, καθώς δεν φαίνεται να υπάρχουν οι προϋποθέσεις για τη συμπλήρωση της ημιτελούς ΟΝΕ με δημοσιονομική και πολιτική ένωση, με τον ευρωσκεπτικισμό να αναμένεται να εκτοξεύσει τα ποσοστά του στις ευρωεκλογές.

Πενήντα έξι χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Ηλυσίων από τον Γάλλο Πρόεδρο Σαρλ ντε Γκωλ και τον Γερμανό Καγκελάριο Κόνραντ Αντενάουερ, Εμανουέλ Μακρόν και Άνγκελα Μέρκελ υπέγραψαν στις 22 Ιανουαρίου, στο Άαχεν της Γερμανίας, την ανανέωση της γαλλογερμανικής συνεργασίας, με τους συμβολισμούς της νέας Συνθήκης, όμως, να μην αρκούν για να προσφέρουν πειστικές απαντήσεις σε μια εποχή προκλήσεων και αβεβαιοτήτων για Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη.

Την ίδια ώρα, η ενίσχυση την ακροδεξιών και λαϊκιστικών δυνάμεων απειλεί το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Όσο πλησιάζουμε προς τις ευρωεκλογές του Μαΐου 2019, η προβολή της πιθανής νέας σύνθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι ακόμη πιο ανησυχητική.

Οι τελευταίες εξελίξεις στην «οδύσσεια» του Brexit συνθέτουν την εικόνα μίας ακόμη κρίσης στους ευρωπαϊκούς κόλπους. Καθώς η 29η Μαρτίου πλησιάζει ταχύτατα, η κυβέρνηση της Τερέζα Μέι δεν δείχνει να έχει ξεκάθαρη εικόνα του τι, ακριβώς, επιδιώκει και κυρίως του πώς προτίθεται να το πετύχει. Από την άλλη, οι Βρυξέλλες εμφανίζονται άκαμπτες, αρνούμενες κάθετα οποιαδήποτε προοπτική αναδιαπραγμάτευσης: Μια κοντόφθαλμη προσέγγιση που δεν προσφέρει καλές υπηρεσίες στην ευρωπαϊκή υπόθεση.

Τέλος, το εύρος, η σφοδρότητα και η βιαιότητα των διαδηλώσεων του κινήματος των «κίτρινων γιλέκων» δρομολογούν πολιτικές εξελίξεις στη Γαλλία. Επιχειρώντας να μετατρέψει την οργή των αγανακτισμένων σε εφάπτηρο μετασχηματισμού του φιλελευθερισμού του, σε ένα «υπεύθυνο» σύστημα που αντιμετωπίζει τις στρεβλώσεις της παγκοσμιοποίησης, ο Πρόεδρος Μακρόν κάλεσε το γαλλικό λαό σε εθνικό διάλογο διάρκειας δύο μηνών για την εξεύρεση λύσεων σε θέματα αδελφοσύνης, ισότητας και ελευθερίας, που αφορούν τον πυρήνα των ανθρωπιστικών αξιών της Γαλλικής Δημοκρατίας, κληρονομιά της Γαλλικής Επανάστασης του 1789.

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ ΕΥΡΩ

του Γιώργου Καπόπουλου

Μεταξύ χαμηλών τόνων και αποσιώπησης πέρασε η εικοστή επέτειος της υιοθέτησης του ευρώ την 1η Ιανουαρίου του 1999, όταν «κλείδωσαν» οριστικά και αμετάκλητα οι ισοτιμίες των εθνικών νομισμάτων των 11 κρατών-μελών της ΕΕ που αποτέλεσαν την πρώτη ομάδα της Ευρωζώνης (Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ιρλανδία, Φινλανδία, Αυστρία, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία).

Ένα επετειακό στίγμα σε πλήρη αντίστιξη με τη δέκατη επέτειο του ευρώ στην αρχή του 2009, όταν ακόμα ήταν ζωντανή η ψευδαίσθηση ότι η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε την επομένη της χρεοκοπίας της Lehman Brothers, το Σεπτέμβριο του 2008, αφορούσε κατά κύριο, αν όχι αποκλειστικό, λόγο τις ΗΠΑ.

Τότε, τον Ιανουάριο του 2009, δεν είχε γίνει αντιληπτή η βαρύνουσα σημασία του μηνύματος της Γερμανίας του πρώτου «Μεγάλου Συνασπισμού» Χριστιανοδημοκρατών - Σοσιαλδημοκρατών που κυβερνούσε τη χώρα υπό την Μέρκελ από τα τέλη του 2005: Στην πρώτη Σύνοδο Κορυφής της Ευρωζώνης, που είχε συγκαλέσει ο Νικολά Σαρκοζί στο Παρίσι στις αρχές Νοεμβρίου του 2008, το Βερολίνο απέρριψε τη γαλλική πρόταση για κοινή θωράκιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ευρωζώνης και έτσι «βραχυκύκλωσε» κάθε προσπάθεια για αμοιβαιοποίηση των κινδύνων και μεταφορά πόρων.

Εκείνη την περίοδο, μια πλειοψηφία πολιτικών και αναλυτών πίστευε ότι ένα ευρωπαϊκό ντόμινο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης θα λειτουργούσε προωθητικά και θα επέβαλλε υπό πίεση την εμβάθυνση και την ενίσχυση της αλληλεγγύης, που δεν μπορούσαν να υιοθετηθούν προληπτικά.

Σήμερα, στη σκιά της σταδιακής «απονεύρωσης» από τη Γερμανία της πρότασης για μεταρρύθμιση της Ευρωζώνης, όπως την ανέπτυξε ο Μακρόν στην ομιλία του στη Σορβόνη στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2017, αλλά και με προεξοφλημένη τη διόγκωση στις ευρωεκλογές του Μαΐου της σκληρής δεξιάς και της αντιευρωπαϊκής ακροδεξιάς, δεν τηρούνται ούτε τα προσχήματα για μια στοιχειώδη επετειακή αισιοδοξία.

Την πρόταση Μακρόν για μεταρρύθμιση της Ευρωζώνης, προς την κατεύθυνση του συνδυασμού της δημοσιονομικής ισορροπίας με την ανάπτυξη αλλά και τη σταδιακή απάλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, έχουν άλλωστε απορρίψει ευθέως οι, υπό την ηγεσία της Ολλανδίας, «Οκτώ του Βορρά», μια ομάδα που προφανώς στηρίζει την αυστηροποίηση του ελέγχου της δημοσιονομικής πειθαρχίας που θέτει το Βερολίνο ως προαπαιτούμενο για τη μετατροπή του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM) σε Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο.

Για να κατανοήσουμε γιατί το χειρόφρενο στην εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, που τράβηξε η Γερμανία μετά την έναρξη της κρίσης στην Ευρωζώνη, δεν ήταν έκπληξη αλλά προαναγγελθείσα εξέλιξη, πρέπει να πάμε πίσω στη δεκαετία του '90, όταν μετά τη Σύνοδο Κορυφής του Μάαστριχτ στα τέλη του 1991, άρχισε η διαπραγματεύση για την υλοποίηση της ΟΝΕ.

Πέραν των κριτηρίων του Μάαστριχτ, η τήρηση των οποίων θα μπορούσε να είναι συγκυριακή, από την αρχή φάνηκε ότι το κλειδί για την ταυτότητα της μελλοντικής Ευρωζώνης ήταν η σύνθεσή της: Αν θα ήταν μια διευρυμένη ομάδα, που μελλοντικά θα χωρούσε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ ή αν θα ήταν ένας σκληρός πυρήνας, αποτελούμενος από τις χώρες του Βορρά συν την Γαλλία που θα μπορούσε να έχει δυναμική ομοσπονδιακής μετεξέλιξης.

Τα παραπάνω αποτυπώθηκαν στο ντοκουμέντο για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που έδωσαν στην δημοσιότητα το φθινόπωρο του 1997 ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε και ο επί σειρά ετών εκπρόσωπος των Χριστιανοδημοκρατών για ζητήματα εξωτερικής πολιτικής Καρλ Λάμερς.

«Κλειδί» για την Ευρωζώνη αποδείχθηκε πολύ γρήγορα η Ιταλία, το μόνο από τα ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚ των Έξι, που γεννήθηκε με την Συνθήκη της Ρώμης το 1957 και δεν χωρούσε στις αυστηρές γερμανικές προδιαγραφές για το μελλοντικό κοινό νόμισμα.

Στους αντίποδες του Βερολίνου ήταν τότε το Παρίσι, που κατανοούσε τι θα σήμαινε η συμμετοχή του σε μια Ευρωζώνη του Βορρά, από άποψη πολιτικού και κοινωνικού κόστους μέτρων προσαρμογής.

Η σύγκρουση Γαλλίας-Γερμανίας για τη σύνθεση της πρώτης ομάδας της Ευρωζώνης κορυφώθηκε τους πρώτους μήνες του 1997 και οδήγησε στα πενιχρά αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής στο Άμστερνταμ. Εκεί δεν υπήρξε ουσιαστική πρόοδος προς την κατεύθυνση της πολιτικής ενοποίησης, με τις αντιρρήσεις της Γαλλίας, για τη διολίσθηση προς την ύφεση στην οποία θα μπορούσε να οδηγήσει η άκαμπτη δημοσιονομική ισορροπία του Συμφώνου Σταθερότητας, να ξορκίζεται με την προσθήκη της λέξης «Ανάπτυξη» (Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης).

Στα τέλη του 1997, αρχές του 1998, η υιοθέτηση του ευρώ έμοιαζε ξανά να παραπέμπεται στις καλένδες, καθώς Γερμανία και Γαλλία δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν για τη σύνθεση της πρώτης ομάδας χωρών της Ευρωζώνης, με το Παρίσι να απειλεί ότι, αν έμενε η Ιταλία εκτός ΟΝΕ, τότε θα έβαζε βέτο στη διεύρυνση της ΕΕ στην Ανατολική Ευρώπη, που αποτελούσε στρατηγική προτεραιότητα του Βερολίνου.

Την άνοιξη του 1998 βρέθηκε εκ νέου γαλλογερμανική ισορροπία: Η Ευρωζώνη θα έμενε ημιτελής, δεν θα πλαισιωνόταν από δημοσιονομική και πολύ περισσότερο πολιτική ένωση και θα περιελάμβανε την Ιταλία.

Αυτόματα, η αποδοχή της Ιταλίας άνοιξε το δρόμο στον υπόλοιπο Νότο, συμπαρασύροντας ταυτόχρονα την Ισπανία και την Πορτογαλία κι έπειτα από δύο χρόνια, την άνοιξη του 2000, την Ελλάδα.

Πίσω από την ευφορία και τους πανηγυρισμούς των πρώτων ημερών του 1999 υπήρχε πλήρης συναίσθηση των κινδύνων για την ημιτελή ΟΝΕ, αλλά ήταν ζωντανή η προσδοκία για βήματα πλαισίωσής της με ένα πλαίσιο πολιτικής ενοποίησης ανοικτό σε ομοσπονδιακή μετεξέλιξη.

Ο σκληρός πυρήνας των Σόιμπλε-Λάμερς φάνηκε να επισκιάζεται από βήματα προς ενισχυμένη κοινοτική-διακρατική πολιτική συνοχή που συμπυκνώθηκαν στην ομιλία του τότε υπουργού Εξωτερικών της Γερμανίας Γιόσκα Φίσερ το Μάιο του 2000 στο Πανεπιστήμιο Χούμπολτ του Βερολίνου, όπου έθεσε την πρόταση υιοθέτησης Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

Το εγχείρημα οδήγησε σε μια νέα γαλλογερμανική σύνθεση στις αρχές του 2003, τη Συνταγματική Συνθήκη η οποία το 2005 απορρίφθηκε στα σχετικά δημοψηφίσματα στη Γαλλία και την Ολλανδία.

Ακολούθησε η μινιμαλιστική Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τερμάτισε στη Γερμανία κάθε συζήτηση ή προβληματισμό για την πλαισίωση της ΟΝΕ με δημοσιονομική και πολιτική ένωση.

Έτσι εξηγείται η επιμονή και σταθερότητα της γερμανικής πολιτικής ελίτ στη διατήρηση του σημερινού στάτους κβο στην Ευρωζώνη, μια γραμμή πλεύσης στην οποία, με μικροδιορθώσεις και μικροπροσαρμογές, παραμένει πιστό το Βερολίνο από την άνοιξη του 2010 μέχρι και σήμερα.

Στα παραπάνω υπάρχει ένα υστερόγραφο από το παρελθόν που θέτει ερωτήματα για το μέλλον: Αν η ίδια η Γερμανία, σε περίπτωση ύφεσης, αναγκασθεί να πάρει μέτρα στήριξης της ζήτησης, αποκλίνοντας από την δημοσιονομική πειθαρχία, όπως είχε πράξει μαζί με την Γαλλία γύρω στο 2003. Τότε τι;

Η ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΗ ΝΕΑ ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ

του Βαγγέλη Βιτζηλαίου

Εμανουέλ Μακρόν και Άνγκελα Μέρκελ υπέγραψαν στις 22 Ιανουαρίου, στο Άαχεν της Γερμανίας, την ανανέωση της γαλλογερμανικής συνεργασίας, με τους συμβολισμούς της νέας Συνθήκης να μην προσφέρουν πειστικές απαντήσεις σε μια εποχή προκλήσεων και αβεβαιοτήτων για Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη.

Ακριβώς 56 χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Ηλυσίων από τον Γάλλο Πρόεδρο Σαρλ ντε Γκωλ και τον Γερμανό Καγκελάριο Κόνραντ Αντενάουερ, οι συνθήκες είναι πολύ διαφορετικές. Το 1963, με τις πληγές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου να μην έχουν ακόμη επουλωθεί πλήρως, οι δύο χώρες χάραξαν μία διαδρομή φιλίας και συνεργασίας αφήνοντας πίσω την αντιπαλότητα του παρελθόντος. Σήμερα, με τη Βρετανία να βρίσκεται σε διαδικασία αποχώρησης από την ΕΕ, Γερμανία και Γαλλία επαναπροσδιόρισαν τα όρια της φιλίας και της συνεργασίας τους ως οι δύο ισχυρότερες δυνάμεις της Ευρώπης, σε μια εποχή πολλαπλών αβεβαιοτήτων για τη Γηραιά Ήπειρο: «Έκρηξη» των εθνικιστικών τάσεων, προσφυγική/μεταναστευτική κρίση, κλυδωνισμοί του (παγκόσμιου) μοντέλου της πολυμέρειας, εσωτερικές ανισότητες και αποκλίσεις στην ΕΕ.

Οδηγός εμπάθνσης ή εμπέδωση πολλαπλών ταχυτήτων;

«Σε μια στιγμή κατά την οποία η Ευρώπη μας απειλείται από τα εθνικιστικά κινήματα που αναδύονται μέσα στα σύνορά της, κλυδωνισμένη από ένα επώδυνο Brexit και ανήσυχη από παγκόσμια ζητήματα που υπερβαίνουν τα κράτη -η κλιματική αλλαγή, οι ψηφιακές τεχνολογίες, η τρομοκρατία, η μετανάστευση, Γερμανία και Γαλλία πρέπει να αναλάβουν ευθύνη και να δείξουν το δρόμο» δήλωσε ο Μακρόν πριν από την υπογραφή της Συνθήκης.

Το Βερολίνο και κυρίως το Παρίσι θέλησαν να καταδείξουν ότι με την ενίσχυση της συνεργασίας τους, σε τομείς όπως η οικονομία, η εξωτερική πολιτική και ασφάλεια, ο πολιτισμός και η τεχνολογία, απευθύνουν κάλεσμα και προς τα υπόλοιπα κράτη-μέλη στην κατεύθυνση της περαιτέρω ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Οι επικριτές της Συνθήκης, ωστόσο, δεν συμφωνούν με αυτή την οπτική, αλλά βλέπουν μία διμερή συμφωνία που αποτελεί λανθασμένη απάντηση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη.

Εκτιμούν ότι οι δύο ισχυρότερες δυνάμεις της Ευρώπης υπέγραψαν μία Συνθήκη για το δικό τους όφελος, αποκλείοντας επί της ουσίας τις υπόλοιπες χώρες-μέλη από τις αποφάσεις που θα κρίνουν το κοινό ευρωπαϊκό μέλλον, με τη γαλλογερμανική συμφωνία να μην αποτελεί κάλεσμα περαιτέρω ευρωπαϊκής ενοποίησης, εμβάθυνσης και ολοκλήρωσης, αλλά μια επιβεβαίωση της Ευρώπης πολλαπλών ταχυτήτων. Παράλληλα, εκτιμάται ότι πρόκειται για μία «συντηρητική» συνθήκη, η οποία δεν διανοίγει προοπτικές για άμεσα αποτελέσματα στα ζητήματα που απειλούν την ΕΕ και τα οποία αναδείχθηκαν από τις δομικές αδυναμίες της. Στο 16σέλιδο κείμενο της Συνθήκης του Άαχεν γίνεται αναφορά για ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας Γερμανίας και Γαλλίας μέσω ενός γερμανογαλλικού οικονομικού χώρου, ωστόσο, δεν εμπεριέχονται απαντήσεις για την ημιτελή Ευρωζώνη, που αποτελεί νομισματική ένωση αλλά όχι και δημοσιονομική ένωση.

Η αναπάντητη ανασφάλεια της Ευρώπης

Γερμανία και Γαλλία ανανέωσαν τη συνεργασία τους σε μια περίοδο έντονης πολιτικής ανασφάλειας και για τις δύο. Από τη μία πλευρά, το τέλος εποχής για την Καγκελάρια Μέρκελ πλησιάζει, μετά την αποχώρησή της από την ηγεσία του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος, με την πολιτική κληρονομιά της να είναι αμφίβολη εξαιτίας της ανόδου του ακροδεξιού λαϊκισμού στη Γερμανία. Από την άλλη πλευρά, ο Γάλλος Πρόεδρος Μακρόν αντιμετωπίζει σφοδρές αντιδράσεις για την πολιτική του τόσο στο εσωτερικό, με το κίνημα των «Κίτρινων Γιλέκων», μεταξύ άλλων, όσο και στο εξωτερικό, βλέποντας το όραμα που διατύπωσε στη Σορβόνη το Σεπτέμβριο του 2017 για την επανεκκίνηση και μεταρρύθμιση ΕΕ και Ευρωζώνης να βρίσκεται σε βορειοευρωπαϊκό «μπλόκο» και να εξακολουθεί να αποτελεί κενό γράμμα.

Γερμανία και Γαλλία, με τη νέα Συνθήκη που υπέγραψαν, ουσιαστικά δεν χτυπούν τη ρίζα των ευρωπαϊκών προβλημάτων, δηλαδή, την έλλειψη συλλογικών ευθυνών, συλλογικών βαρών, κοινών απαντήσεων. Οι δύο ισχυρότερες χώρες της ΕΕ, λίγους μήνες πριν από τις ευρωεκλογές, στις οποίες ελλοχεύει ο κίνδυνος μεγάλων πολιτικών κερδών των ακροδεξιών δυνάμεων, απαντούν στην ανασφάλεια της Ευρώπης με μια διμερή συμφωνία-διασφάλιση, αποτυπώνοντας επί της ουσίας τις δική τους ανασφάλεια ενόψει της αντιμετώπισης των προκλήσεων του 21ου αιώνα.

ΚΙΝΕΙΤΑΙ Η ΕΕ ΟΛΟ ΚΑΙ (ΑΚΡΟ)ΔΕΞΙΟΤΕΡΑ;

του Δημήτρη Ραπίδη

Πλησιάζοντας προς τις ευρωεκλογές του Μαΐου 2019, είναι πλέον βέβαιο ότι οι ακροδεξιές και λαϊκίστικες δυνάμεις θα αυξήσουν τα ποσοστά τους.

Σε Ιταλία, Πολωνία, Ουγγαρία, Ισπανία, Γαλλία, Γερμανία και Σουηδία έχουμε ήδη μια ισχυρή δυναμική αυτών των πολιτικών σχημάτων, που βασίζουν τη ρητορική τους εκεί που η ευρωπαϊκή χριστιανοδημοκρατία και η σοσιαλδημοκρατία έχουν αποτύχει παταγωδώς τα τελευταία χρόνια: Στην προώθηση της κοινωνικής ατζέντας και στο ζήτημα της ασφάλειας ευρύτερα.

Διαφθορά, «σκοτεινές» χρηματοδοτήσεις, λογοκρισία και ρατσιστικός λόγος είναι κάποια μόνο από τα κοινά χαρακτηριστικά που εντοπίζουμε στα ακροδεξιά κόμματα.

Στην Ουγγαρία για παράδειγμα, η κυβέρνηση Ορμπάν ελέγχει μέσω σύνθετων και δαιδαλωδών εταιρικών σχημάτων δεκάδες τηλεοπτικά ιδρύματα και δίκτυα, διαμορφώνοντας ένα μεγάλο κομμάτι της καθημερινής επικαιρότητας. Προβάλλοντας φανταστικούς εχθρούς του κράτους και της κυβέρνησης, η ηγεσία Ορμπάν καταφέρνει να μετατοπίζει το πολιτικό ενδιαφέρον από μείζονα ζητήματα που απασχολούν τους πολίτες, προς τη συνωμοσιολογία, κατηγορώντας τη ΜΚΟ Open Society για παράδειγμα, για προσπάθειες πρόκλησης κυβερνητικής κρίσης και κοινωνικής αστάθειας.

Η περίπτωση της κυβέρνησης Ορμπάν στη Ουγγαρία είναι μόνο ένα μέρος μιας ευρύτερης κρίσης των πολιτικών ελίτ της Ευρώπης. Η ανάλυση των δημοσκοπήσεων ανά κράτος-μέλος δείχνει ότι η άκρα δεξιά θα ενισχυθεί στις εκλογές του Μαΐου. Το Rassemblement National της Λεπέν βρίσκεται στο 21%. Η ιταλική Λέγκα του Βορρά του Σαλβίνι βρίσκεται στο 30%, ενώ αντίστοιχα κόμματα σε πολλά κράτη-μέλη ενισχύονται.

Η Ευρώπη των Εθνών και της Ελευθερίας (ENF), η ακροδεξιά και λαϊκίστική ομάδα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της οποίας μέλη αποτελούν τα δύο παραπάνω κόμματα, αναμένεται να κερδίσει γύρω στις 51 έδρες, ενώ η Ευρώπη της Ελευθερίας και της Άμεσης Δημοκρατίας (EFDD), μια ευρωσκεπτική ομάδα στην οποία συμμετέχει το γερμανικό AfD και μια ακόμη ομάδα ευρωβουλευτών του πρώην γαλλικού Εθνικού Μετώπου και του βρετανικού UKIP, αναμένεται να κερδίσει γύρω στις 50 έδρες.

Η ομάδα του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος (ΕΛΚ), που συγκεντρώνει παραδοσιακά συντηρητικά κόμματα, κινείται όλο και δεξιότερα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τάσης η επιλογή του Μάνφρεντ Βέμπερ για την προεδρία της Κομισιόν. Στο ΕΛΚ συμμετέχουν ακόμα το κόμμα Fidesz του Ορμπάν, το Österreichische Volkspartei του Αυστριακού Καγκελαρίου Κουρτς, το οποίο συγκυβερνά με την ακροδεξιά, αλλά και το ισπανικό Λαϊκό Κόμμα, με ένα σημαντικό τμήμα των στελεχών του να επιθυμούν συνεργασία με το ακροδεξιό Vox σε πολλές περιφέρειες της χώρας.

Εάν τα ακροδεξιά κόμματα κερδίσουν 100 έδρες στη νέα σύνθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε συνδυασμό με τη ροπή του ΕΛΚ προς τα δεξιότερα του πολιτικού φάσματος και τον εναγκαλισμό με την ακροδεξιά και τον εθνικισμό, είναι βέβαιο ότι το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, οι δημοκρατικές αξίες και οι προσπάθειες για ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα τεθούν εν αμφιβόλω.

Μια τέτοια εξέλιξη μας οδηγεί σε μια ζοφερή πραγματικότητα. Μια Ευρώπη που κινείται όλο και δεξιότερα, με τα αυταρχικά και εθνικιστικά κινήματα να βρίσκονται στην κορύφωση της κοινωνικής τους αποδοχής, με μέσα ενημέρωσης που ανήκουν σε μια μικρή ομάδα εκατομμυριούχων να αναπαράγουν διαρκώς ψευδείς ειδήσεις, να στήνουν «μιντιακούς πολέμους», ενώ απορρυθμίζουν την αγορά εργασίας και αποθεμελιώνουν μια προς μια τις κατακτήσεις του ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας από το 1960 μέχρι σήμερα.

Οι επόμενοι μήνες θα είναι κρίσιμοι, με τις Βρυξέλλες να αντιμετωπίζουν μια σειρά εκκρεμοτήτων, όπως το Brexit και τη στασιμότητα στην προώθηση των θεσμικών μεταρρυθμίσεων, που ενισχύουν ακόμη περισσότερο τις διασπαστικές και διαλυτικές δυνάμεις και εντείνουν την θεσμική και πολιτική κρίση της ΕΕ.

ΒREXIT: ΣΕ ΑΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΤΑ ΝΕΡΑ

του Γιάννη Γούναρη

Μετά την, αναμενόμενη, απόρριψη της συμφωνίας για το Brexit, το Βρετανικό Κοινοβούλιο έδωσε εντολή στην κυβέρνηση της Τερέζα Μέι να αναδιαπραγματευθεί με τις Βρυξέλλες το περίφημο backstop: Το μηχανισμό ασφαλείας που θα αποτρέψει την επιστροφή ενός «σκληρού συνόρου» μεταξύ Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας. Η σχετική τροπολογία που υπερψήφισε η Βουλή των Κοινοτήτων προβλέπει την κατάργηση του backstop και την αντικατάστασή του από «εναλλακτικές διευθετήσεις», χωρίς όμως να αναφέρει ποιες.

Η αντίδραση της ΕΕ υπήρξε άμεση: Μια κάθετη και απόλυτη άρνηση οποιασδήποτε σκέψης για αναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας εξόδου της Βρετανίας, που πήρε τη μορφή ομοβροντίας δηλώσεων από όλους τους βασικούς παράγοντες της ευρωπαϊκής πολιτικής σκηνής, αλλά μπορεί να συνοψισθεί στα λόγια του απερχόμενου προέδρου της Επιτροπής, Ζαν-Κλοντ Γιουνκέρ: «Η νομικά δεσμευτική συμφωνία αποχώρησης που επιτεύχθηκε πέρυσι παραμένει η καλύτερη και η μοναδική εφικτή: η συζήτηση και η ψηφοφορία στη Βουλή των Κοινοτήτων δεν το αλλάζουν αυτό. Δεν θα υπάρξει αναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας αποχώρησης».

Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ότι κανείς δεν γνωρίζει τι θα ακολουθήσει, ούτε πώς θα μπορέσει να βρεθεί ένας ικανοποιητικός συμβιβασμός ή αν είναι καν δυνατό κάτι τέτοιο. Μια λύση, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει διάθεση από την πλευρά της ΕΕ, θα μπορούσε να είναι η παράταση της μεταβατικής περιόδου μέχρι τα τέλη του 2021, ώστε να δοθεί χρόνος για επίτευξη μιας συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου και να αποφευχθεί οριστικά η ενεργοποίηση του backstop, χωρίς τελωνειακούς ελέγχους στο ιρλανδικό σύνορο και με εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένης της εγγύησης των δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ, από τη Βρετανία στο μεσοδιάστημα. Στην ουσία, πρόκειται για μια παράταση της διαπραγμάτευσης.

Για τους ατυχείς, για να το θέσουμε ήπια, χειρισμούς των Συντηρητικών, τόσο υπό τον Ντέιβιντ Κάμερον όσο και υπό την Τερέζα Μέι, στο ζήτημα της αποχώρησης του Ηνωμένου βασιλείου από την ΕΕ έχουν γραφτεί ήδη τόμοι και αναμφίβολα θα γραφτούν κι άλλοι στο μέλλον.

Αρκεί να παρατηρήσουμε ότι το μετέωρο βήμα του Ηνωμένου Βασιλείου στις σχέσεις του με την ηπειρωτική Ευρώπη αντικατοπτρίζει μια βαθύτερη αναζήτηση διεθνούς ρόλου για την πάλαι ποτέ θαλασσοκράτειρα Βρετανία σε έναν ασιατικό 21ο αιώνα που της είναι παντελώς αχαρτογράφητος, αλλά όπου σίγουρα δε θα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, όπως άλλωστε και καμία Ευρωπαϊκή Δύναμη. Αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία, ιδίως ενόψει των ευρωεκλογών του Μαΐου και στο γενικότερο πλαίσιο της συζήτησης για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, είναι να σταθεί κανείς στην τακτική της ΕΕ, όπου διακρίνεται μία κοντόφθαλμη διάθεση παραδειγματικής τιμωρίας. Μοιάζει σαν να επιδιώκει η ΕΕ να κάνει το Brexit τόσο τραυματικό για την πλευρά που τόλμησε να αποχωρήσει από το κοινό ευρωπαϊκό σπίτι, ώστε ποτέ κανείς άλλος να μην τολμήσει ούτε να το σκεφτεί. Το επικίνδυνο σε αυτήν τη στάση είναι ότι ενισχύει εκείνους που, όχι μόνο στην Βρετανία, υποστηρίζουν ότι όσο λιγότερες σχέσεις έχουν τα ευρωπαϊκά κράτη με αυτήν την ΕΕ τόσο το καλύτερο, ενώ αποδυναμώνει εκείνους που επιμένουν ότι η λύση στα υπαρκτά ευρωπαϊκά αδιέξοδα δεν είναι ο εθνοκεντρικός απομονωτισμός, αλλά αντίθετα, η ενεργός και εποικοδομητική συμμετοχή στα ευρωπαϊκά κοινά, μέσα από μια εκστρατεία για τη δημοκρατική επανεκκίνηση του Ευρωπαϊκού Σχεδίου.

Ασφαλώς, κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Εν τούτοις, ανιχνεύει κανείς εδώ ένα ανησυχητικά επαναλαμβανόμενο μοτίβο που φέρνει στο μυαλό κάποιες πολύ δυσάρεστες αναμνήσεις: μια κρίσιμη ημερομηνία που, όσο πλησιάζει, αρχίζει να μοιάζει όλο και περισσότερο με τελεσίγραφο· μια ανυποχώρητη ΕΕ που δεν φαίνεται να συγκινείται ιδιαίτερα από κοινοβουλευτικές ψηφοφορίες (ή δημοψηφίσματα), οχυρωμένη πίσω από το σύνθημα *pacata sunt servanda*· μια άσκηση ασφυκτικής πίεσης που συνδυάζει τη διαβεβαίωση σε όλους τους τόνους ότι οι Βρυξέλλες είναι έτοιμες για το χειρότερο ενδεχόμενο, εν προκειμένω ένα άτακτο Brexit χωρίς συμφωνία, με τον τονισμό του πόσο καταστροφικό θα ήταν για το ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος κάτι τέτοιο.

Όσοι πραγματικά ενδιαφέρονται για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και επιθυμούν την εμπέδωση της ειρήνης, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και της συνεργασίας στην ήπειρό μας δεν μπορεί παρά να προβληματίζονται βαθύτατα. Άραγε, είναι αυτός ένας αποτελεσματικός τρόπος προστασίας του θεσμικού πλαισίου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ή μήπως διατηρεί, αν δεν επιταχύνει, μια ολισθηρή διαδικασία αποδόμησης και απαξίωσης της ΕΕ που απειλεί να συμπαρασύρει και αυτό το ευρωπαϊκό ιδεώδες;

Η ΓΑΛΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡΟΝ ΣΕ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

της Ειρήνης Συγγελάκη

Με φόντο τις εικόνες βανδαλισμού της Αψίδας του Θριάμβου και των καταστημάτων στα Ηλύσια Πεδία, η Γαλλική Δημοκρατία αναζητά απαντήσεις για την πορεία της προς το μέλλον την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Η αφορμή για την εξέγερση των «Κίτρινων Γιλέκων» ήταν άλλωστε η επιβολή φόρου για την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Οι διαδηλώσεις σε όλη τη Γαλλία εναντίον της επιβολής του φόρου έδειξαν ότι οι προτεραιότητες μιας μερίδας πολιτών ήταν πολύ διαφορετικές από το πρόγραμμα του Προέδρου Μακρόν, όχι τόσο ως προς τους στόχους όσο ως προς το ποιος θα πληρώσει πρώτος το κόστος της μετάβασης σε μια υπεύθυνη πολιτική σε θέματα περιβάλλοντος.

Οι πολίτες αυτοί δεν αντιλαμβάνονται γιατί δεν φορολογούνται κατά προτεραιότητα οι πολυεθνικοί γίγαντες, που διακινούν σε παγκόσμιο επίπεδο και τα δικά τους προσωπικά δεδομένα, γιατί δεν συναινούν όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια τέτοια λύση και γιατί καταφεύγουν ακόμα μια φορά στη φορολόγηση των μαζών, τη στιγμή που οι περισσότεροι διαδηλωτές δεν μπορούν να ζήσουν με αξιοπρέπεια στην ίδια τους τη χώρα.

Με την επιστολή που απεύθυνε σε όλους τους Γάλλους στις 13 Ιανουαρίου 2019, ο Πρόεδρος Μακρόν επιχειρεί να οριοθετήσει έναν εθνικό διάλογο και να δώσει απαντήσεις σε καυτά πολιτικά θέματα που απασχολούν τους Γάλλους. Σύμφωνα με τον Γάλλο Πρόεδρο, η Γαλλία είναι το προπύργιο των αξιών της αδελφότητας, ισότητας και ελευθερίας και πρότυπο για όλα τα έθνη του κόσμου. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων του έθνους αποτελεί μέρος της άσκησης της ελευθερίας των πολιτών και συνεπάγεται επομένως ευθύνη: καμία μορφή βίας δεν είναι αποδεκτή εναντίον των εκπροσώπων της Πολιτείας και του Έθνους. Ήδη, στις 7 Ιανουαρίου 2019, ο πρωθυπουργός Εντουάρ Φιλίπ είχε προετοιμάσει την Εθνοσυνέλευση για την κατάθεση νομοσχεδίου ενάντια στους βίαιους διαδηλωτές, νομοσχέδιο που έγινε νόμος του κράτους στις 30 Ιανουαρίου 2019.

Με εξαίρεση το θέμα της βίας, ο Πρόεδρος Μακρόν αφήνει όλα τα άλλα θέματα ανοικτά στη συζήτηση και δίνει απλά τέσσερις κατευθύνσεις και 35 ερωτήσεις υπό τύπον «μαγιάς» του διαλόγου, διαλόγου που θα διαρκέσει ως τις 15 Μαρτίου 2019, δεσμεύεται δε να απευθυνθεί προς το γαλλικό λαό εντός μηνός μετά τη λήξη του διαλόγου, για να προτείνει λύσεις στα προβλήματα και να πείσει ότι ακούστηκαν τα αιτήματα και οι προτάσεις των πολιτών. Υπενθυμίζει τις προτεραιότητες του προγράμματος με το οποίο εκλέχτηκε Πρόεδρος, όπου η μείωση της ανεργίας και των ανισοτήτων επιτάσσουν ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο με οικολογικό και ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Ο Πρόεδρος Μακρόν επιχαίρει για τα πρώτα αποτελέσματα της πολιτικής του στον τομέα της μείωσης της ανεργίας (με μόνο μελανό σημείο την αύξηση των μακροχρόνια ανέργων κατά 0,4%) και επιδιώκει να κατευνάσει την οργή των διαδηλωτών αναβάλλοντας την εφαρμογή του οικολογικού φόρου και ανακοινώνοντας την επιβολή προστίμου στην Google αλλά και τη φορολόγηση με 5% του τζίρου των γιγάντων της τεχνολογίας (GAFA: Google, Apple, Facebook, Amazon).

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, οι τέσσερις κατευθύνσεις προς συζήτηση που προτείνονται αγγίζουν το σύνολο σχεδόν των προκλήσεων για το μέλλον: φορολογία και δημόσιες δαπάνες, οργάνωση του κράτους και των δημόσιων υπηρεσιών, οικολογική μετάβαση και τέλος, δημοκρατία και συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.

Οι συζητήσεις, πάντως, διοργανώνονται ελεύθερα από δημάρχους, οργανώσεις πολιτών, ακόμα και από μέσα επικοινωνίας, χωρίς πατρονάρισμα από την κεντρική εξουσία. Ο διαμεσολαβητής της εφημερίδας Le Monde με τους αναγνώστες, που αλληλογραφούν μέσω ηλεκτρονικού ή συμβατικού ταχυδρομείου με την εφημερίδα, διαπιστώνει ότι είναι παθιασμένοι με τον εθνικό διάλογο του Προέδρου Μακρόν και βρίσκουν ότι η εφημερίδα υπερασπίστηκε δυσανάλογα το κίνημα των «Κίτρινων Γιλέκων», που ακόμα και στην αιχμή των κινητοποιήσεων δεν συγκέντρωσε περισσότερους από 200.000 διαδηλωτές σε ολόκληρη τη Γαλλία. Τα «Κίτρινα Γιλέκα» πάντως διοργάνωσαν το Σάββατο 2 Φεβρουαρίου τη 12η διαδήλωσή τους σε Τουλούζη και Παρίσι, αμέσως μετά την ψήφιση του νόμου εναντίον των βίαιων διαδηλώσεων και δεν αποφεύχθηκαν μικρά σε έκταση επεισόδια. Στο Παρίσι μάλιστα διαδήλωσαν με επιδέσμους στο ένα μάτι, θυμίζοντας ότι η ρίψη πλαστικών σφαιρών από την αστυνομία άφησε ανεξίτηλα σημάδια της βίας της εξουσίας σε μερικές δεκάδες διαδηλωτών. Είναι φανερό ότι χωρίς την επιμονή των διαδηλωτών δεν θα υπήρχε εθνικός διάλογος στη Γαλλία του Μακρόν.

Ακόμα και τα «Κόκκινα Φουλάρια», 10.500 υπερασπιστές του Μακρόν που διαδήλωσαν υπέρ του Προέδρου στο Παρίσι στις 27 Ιανουαρίου, απέφυγαν να αντικρούσουν την ουσία των διεκδικήσεων των «Κίτρινων Γιλέκων». Ο ίδιος ο Πρόεδρος Μακρόν αναφέρεται με αμφισημία στους διαδηλωτές όταν τους αναφέρει στις διεθνείς συναντήσεις του, όπως στην επίσημη επίσκεψη στην Αίγυπτο, όπου μίλησε για την ανάγκη εμβάθυνσης της δημοκρατίας. Η επιεικής αντιμετώπιση των διαδηλωτών δεν οφείλεται απλά στην ιστορία της Γαλλικής Δημοκρατίας. Σύμφωνα με μελέτη πολιτικών επιστημόνων που στηρίχτηκε στις απαντήσεις δείγματος 1.455 «Κίτρινων Γιλέκων» μέσω των κοινωνικών δικτύων, τα μέλη του κινήματος δεν διαφέρουν πολύ από το μέσο όρο των Γάλλων πολιτών, με κτυπητή εξαίρεση ότι 74% εργάζονται σε προσωρινή εργασία σε σχέση με το 37% του εθνικού μέσου όρου. Οι πολιτικές αξίες τους συμπεριλαμβάνουν την ανακατανομή του πλούτου από τους πλούσιους στους φτωχούς, το πέραςμα της εξουσίας στο λαό αντί στις ελίτ, την εχθρότητα προς την παγκοσμιοποίηση, προτεραιότητα στην ανάπτυξη αντί της οικολογίας, τη δίψα για δικαιοσύνη και την αποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο θεωρούν αδύναμο μπροστά στα συμφέροντα των πλουσίων. Ο βασικός τους στόχος μπορεί να συνοψισθεί με το σλόγκαν: Ζωή, όχι επιβίωση. Μια αξιοπρεπής διαβίωση χάρη στην εργασία τους είναι το ιδανικό της πλειοψηφίας. Η διαβούλευση του Μακρόν θα πρέπει να καταλήξει κάποια στιγμή σε προτάσεις δράσης. Από τις απαντήσεις που θα δοθούν στις αγωνίες των πολιτών θα εξαρτηθεί η νέα πορεία της Γαλλίας προς τα εμπρός, η νέα κοινωνική συμφωνία της Γαλλικής Δημοκρατίας.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 2ος όροφος
Τ.+30 210 3647912

info@enainstitute.org
enainstitute.org

